

Asya Studies

Akademik Sosyal Araştırmalar / Academic Social Studies
Year: 8, Number: 30, p. 95-112, Winter 2024

Liselerde Disiplin Sorunları: Nedenler, Stratejiler ve Çözüm Önerileri*

Disciplinary Problems in High Schools: Causes, Strategies and Solution Suggestions

ISSN: 2602-2877 / E-ISSN: 2602-263X

Araştırma Makalesi
Research Article

Makale Geliř Tarih
Article Arrival Date
12/10/2024

Makale Kabul Tarih
Article Accepted Date
21/11/2024

Makale Yayın Tarih
Article Publication Date
29/12/2024

Asya Studies

Doç. Dr. Ahmet Şahin
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
ahmet.sahin@alanya.edu.tr
ORCID: 0000-0002-1254-393X

Bedriye Güzin Mutlu
MEB
guzinmutlu@hotmail.com
ORCID: 0009-0000-4186-5033

*Bu çalışma Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma ve Yayın Kurulunun 05/10/2020 tarih ve 88431307-050.01.04-E.19683 belge numarası onayı çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

Öz

Bu araştırmanın amacı, liselerdeki disiplin sorunlarını belirlemek, bu sorunların nedenlerini, kullanılan çözüm stratejilerini ve önerilen önleyici yaklaşımları tartışmaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Çalışma grubu, devlet liselerinde görev yapan 11 gönüllü öğretmen ve yöneticiden oluşmaktadır. Katılımcılar, kartopu örnekleme ile belirlenmiştir. Çeşitliliği sağlamak amacıyla çalışmaya, farklı okullardan farklı branş, kıdem, eğitim düzeyi ve cinsiyete sahip öğretmenler dahil edilmiştir. Veriler araştırmacılar tarafından hazırlanmış yarı yapılandırılmış bir görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Katılımcılarla bireysel yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Verilerin analizinde tümevarımcı içerik analizi kullanılmıştır. Sonuç olarak, okullarda hem şiddet içeren hem de şiddet içermeyen disiplin sorunlarının yaşandığı görülmektedir. Disiplin sorunlarının nedenlerinin ise aile, öğrencilerin kendileri, zayıflayan ahlak ve değer sistemi, okul yönetimi, fiziki şartlar ve öğretmen kaynaklı olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların, disiplin sorunlarını önlemeye ve çözmeye ilişkin farklı stratejileri kullanma eğilimde oldukları ve bazen bu stratejileri eklektik şekilde bir arada kullandıkları söylenebilir. Liselerde yaşanan disiplin sorunlarının çözümünde önleyici disiplin yaklaşımının diğer yaklaşımlara nazaran daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Yanı sıra, destekleyici, düzeltici ve cezalandırıcı disiplin yaklaşımları da kullanılmaktadır. Disiplin sorunlarının önlenmesi veya azaltılmasına ilişkin üst yönetimler, okul yönetimleri ve rehberlik servisleri ile öğretmenler düzeyinde yapılması gereken önerilerde bulunulmuştur. Ceza verme haricindeki diğer tüm önerilerin olumlu yaklaşım niteliğinde olması, öğretmen ve yöneticilerin önleyici ve destekleyici yaklaşımları daha fazla tercih ettiklerine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Öğrenci, Lise, Disiplin, Disiplin Sorunları, Disiplin Stratejileri

Abstract

The aim of this study is to identify discipline problems in high schools and to discuss the causes of these problems, the solution strategies used, and the recommended preventive approaches. Case study design, one of the qualitative research methods, was used in the study. The study group comprised 11 volunteer teachers and administrators working in public high schools. Participants were selected through snowball sampling. To ensure diversity, teachers from different schools with different branches, seniority, education levels, and gender were included in the study. Data were collected using a semi-structured interview form prepared by the researchers. Individual face-to-face interviews were conducted with the participants. Inductive content analysis was used to analyze the data. As a result, both violent and non-violent discipline problems are experienced in schools. The causes of disciplinary problems were found to be the family, students themselves, weakening moral and value systems, school administration, physical conditions, and teachers. It can be said that the participants tended to use different strategies to prevent and solve discipline problems and sometimes used these strategies together in an eclectic way. The preventive discipline approach is preferred over other approaches in solving discipline problems in high schools. In addition, supportive, corrective, and punitive disciplinary approaches are used. Suggestions for preventing or reducing disciplinary problems were made at the level of senior administration, school administration, guidance services, and teachers. The fact that all suggestions, except for punishment, are positive indicates that teachers and administrators prefer preventive and supportive approaches.

Keywords: Student, High School, Discipline, Discipline Problems, Discipline Strategies

Atf Bilgisi / Citation Information

Şahin, A., & Mutlu, B. G. (2024). Liselerde disiplin sorunları: Nedenler, stratejiler ve çözüm önerileri. *Asya Studies*, 8(30), 95-112. <https://doi.org/10.31455/asya.1565626>

GİRİŞ

Disiplin sorunları, okullarda eğitim ve öğretimi olumsuz etkilemekte ve çoğunlukla öğrencilerin başarısızlığına sebep olan olumsuz davranışlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda okul güvenliğini de olumsuz yönde etkilemektedir. Okullarda farklı kişilik özelliklerine sahip çok sayıda öğrenci bir arada bulunduğundan hangi davranışların disiplin sorunlarına yol açacağını belirlemek oldukça güçtür. Zira, her öğrenci bilişsel, duyuşsal ve fiziksel özelliklerinin yanı sıra kültürel ve ekonomik farklılıklara sahiptir.

Okullarda disiplin sorunu teşkil eden davranışlar genel hatlarıyla yazılı mevzuatlarda (MEB, 2013; MEB, 2014) tanımlanmıştır. Dolayısıyla disiplin sorunu olarak kabul edilen davranışların neler olduğunu belirlemek nispeten kolaydır. Ancak, disiplin sorunu teşkil edecek davranışların gerçekleşme durumunu detaylarıyla ortaya koyabilmek ve bu davranışlar sonucunda ortaya çıkan problemleri çözmek oldukça zordur. Bu nedenle disiplin sorunu olarak sayılabilecek davranışları önlemek ve düzeltmek çok yönlü bir bakış açısı gerektirmektedir.

Alan yazında okulda disiplin konusunu ele alan birçok çalışmaya rastlanmaktadır. Bu çalışmalarda genellikle disiplin sorunları ve çözüm yöntemleri (Akar, 2006; Aydın, 2004; Pehlivan ve Demirtaş, 2019), disiplin sorunlarının çözümüne dönük disiplin yaklaşım (Yüksel vd., 2023), pozitif disiplin yaklaşımları (Oxley ve Holden, 2021), disiplin modellerinin dayandığı temel yaklaşımlar (Aksoy, 2001) ve öğretmenlerin kullanmayı tercih ettikleri disiplin modelleri (Kentli, 2016) gibi konular ele alınmaktadır. Ancak disiplin problemlerine nedenleri, kullanılan stratejiler ve çözüm önerileri bağlamında bütüncül bakış açısıyla yaklaşan çalışmaların sınırlı sayıda (Örn: Tunç, Yıldız ve Doğan, 2015) olduğu görülmektedir.

Kavramsal Çerçeve

Disiplin ve davranış yönetimi, etkili okulların merkezinde yer almaktadır. Yöneticiler ve öğretmenler, okullarda disiplini sağlamak ve yönetmekle sorumludurlar (Blandford, 1998). Disiplin, gündelik hayatta genellikle düzen sağlama anlamına gelmektedir. Doğru-yanlış veya iyi-kötü davranış ayrımını yaparak bireylere nasıl davranmaları gerektiğini reçete eden davranış yönetimi faaliyetleri bütünüdür (İlgar, 2000).

Genel anlamda, disiplin, toplumsal davranışlara ilişkin standartların belirlenmesini ve davranışların belirlenen standartlara uygun şekilde sürdürülmesini ifade etmektedir (Tunç, Yıldız ve Doğan, 2015). Ancak, zamanla bu kavram, uygulamada ceza ile eşanlamli algılanmaya başlamıştır (Longstreth ve Garrity, 2018). Özünde ise düzenli ve kurallı yaşamayı ifade etmektedir (Güven ve Hamalosmanoğlu, 2012; İlgar, 2000). Dolayısıyla, okulda disiplin, öğrencilerin kurallara uyması ve düzenli davranışlar sergilemesi olarak görülmekte (Güven ve Hamalosmanoğlu, 2012); öğretmenlerin performansını ve öğrencilerin başarısını etkileyen önemli faktörlerden birisi olarak kabul edilmektedir (Ainurrohman ve Handayani, 2020).

Etkili ve kalıcı disiplin, bireylerin kendilerini kontrol etme becerisine, yani öz disipline odaklanarak bireylerin kendilerini kontrol etmelerini sağlayan iç mekanizmaları geliştirmeye odaklanır. Bu nedenle öğrencilerin, neyin kabul edilebilir neyin kabul edilemez olduğunu bilmeleri ve anlamaları gerekmektedir (Blandford, 1998). Ancak, okullarda disiplin politikaları istenmeyen davranışların ortaya çıkmasını önlemeye çalışmak yerine, genellikle bu davranışlar ortaya çıktıktan sonra ne olacağına odaklanmaktadır (Longstreth ve Garrity, 2018).

Disiplin sorunlarının çözümü konusundaki yöntemler önleyici, destekleyici ve düzeltici disiplin yaklaşımları olarak ele alınabilmektedir (Bayraktar ve Dogan, 2017; Pehlivan ve Demirtaş, 2019). Bunlara ek olarak cezalandırıcı disiplin yaklaşımdan da bahsedilebilir (Sarpkaya, 2005; Yüksel vd., 2023). Her ne kadar cezalandırıcı disiplin yaklaşımları bazı araştırmacılar tarafından (Pehlivan ve Demirtaş, 2019) düzeltici bir yaklaşım olarak kabul edilse de bu çalışmada cezalandırıcı disiplin ayrı bir yaklaşım olarak incelenmiştir. Zira düzeltici yaklaşım hem pozitif hem de negatif davranış yönetimi stratejilerini birlikte içerebilmekte ve bu yönüyle cezalandırıcı disiplin yaklaşımlarından farklılık göstermektedir.

Önleyici disiplin, disiplin sorunlarının daha ortaya çıkmadan önlenmesine dönük bir yaklaşımdır. Aynı zamanda, sorunları çözmek yerine sorunları önlemek daha kolay ve daha etkili bir stratejidir (İlgar, 2000). Sınıf yönetiminde önleyici bir yaklaşım benimsemek disiplin sorunlarını en aza indirmek açısından oldukça etkilidir. Böyle bir yaklaşım, birçok disiplin sorununun ortaya çıkmasını azaltır ve ortaya çıktıklarında öğretmenlerin bu sorunlarla daha etkili şekilde başa çıkabilmelerine yardımcı olur (Meyer, 2015).

Bazen önleyici stratejiler kullanılmasına rağmen yine de disiplin sorunları ortaya çıkabilmekte ya da sorun çıkma olasılığı artabilmektedir. Bu durumda devreye düzeltici disiplin girmektedir. Düzeltici yaklaşımlarla sorun davranış giderilmeye çalışılmakta ve tekrar ortaya çıkmamasını sağlamaya dönük önlemler alınmaktadır (Ilgar, 2000). Başarılı bir düzeltici uygulamanın proaktif, anında ve kesin olması önemlidir. Ayrıca, öğrenci tarafından olumlu algılanmasına dikkat etmek gerekir (Burns, 2002).

Destekleyici disiplin de tıpkı düzeltici disiplin gibi kural ihlali ya da yanlış davranışın gerçekleşmesi durumunda ortaya çıkar (Ilgar, 2000). Destekleyici disiplin, davranış yönetiminde rehberliği, teşviki ve fiziksel olmayan disiplin yöntemlerini vurgulayan olumlu bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, destekleyici bir ortam sağlarken öğrencinin öz düzenlemesini ve olumlu davranışlarını teşvik etmeyi amaçlar. Dolayısıyla, daha sert, kontrolcü ve cezalandırıcı disiplin tekniklerini reddeder.

Cezalandırıcı disiplinde ise sorun davranış gerçekleştiikten sonra davranışı ortadan kaldırmak, tekrarlanmasını ya da yayılmasını önlemek amaçlanır ve bu yönde faaliyetlere odaklanılır (Sarpkaya, 2005). Ancak, önleyici, destekleyici ve düzeltici disiplin yaklaşımların aksine istenmeyen davranışı değiştirmek veya kuralları uygulamak için genellikle fiziksel cezayı, psikolojik saldırganlığı veya daha farklı sert tepkileri içerir (Poljak Lukek, 2015). Eğitim bağlamında ise cezalandırıcı disiplin genellikle kötü davranışını caydırmak için kontrolü, dışlamayı ve fiziksel cezalandırmayı kapsamaktadır (Duarte vd., 2022). Araştırmalar, bu tür disiplinin bireyler ve toplum üzerinde olumsuz etkileri olabileceğini göstermektedir. Örneğin, Poljak Lukek (2015), çocukluğunda fiziksel cezaya veya psikolojik saldırganlığa maruz kalan anne-babaların benzer cezalandırma tekniklerini benimseme olasılıklarının daha yüksek olduğuna işaret etmektedir. Benzer şekilde Duarte ve arkadaşları (2022), cezalandırıcı okul disiplininin etkisiz olduğunu ve özellikle dezavantajlı gruplar için zararı artırabileceğini tespit etmişlerdir.

Önleyici, destekleyici, düzeltici ve cezalandırıcı disiplin yaklaşımlarının dışında okulda istenmeyen davranışların yönetimi için faydalı olabilecek farklı disiplin modelleri de mevcuttur. Bu modellerden bazıları Etkin Disiplin Modeli, Gerçeklik Terapisi, Davranışçı Yaklaşım (Neo-Skinner Modeli), Grup Yönetimi, Mantıksal Sonuçlar Modeli ve Etkili Öğretmenlik Eğitimi Modelidir. Etkin Disiplin modeli temel olarak öğretmenlerin sıkı ve tutarlı bir kontrole sahip olması gerektiğini belirtir. Modelde kuralların açıkça belirtilmesi, beklentiler karşılandığında olumlu, karşılanmadığında ise olumsuz sonuçların uygulanması istenir (Allen, 1996; Walters ve Frei, 2007). Canter (1993), öğrencilerle konuşmak ve onlara rehberlik yapmak davranışları iyileştirmeye yardımcı olmuyorsa, o zaman etkin disiplin uygulamalarını kullanmak gerektiğine işaret etmektedir. Gerçeklik terapisi, davranışın seçimlerin bir sonucu olduğunu; yıkıcı davranışların öğrencilerin kötü seçimlerden kaynaklandığını varsayar. Öğretmenin görevi, davranışlar ve sonuçları arasındaki bağlantıyı kurmaya ve netleştirmeye yardımcı olarak öğrencilerin doğru seçimler yapmasını sağlamaktır (Emmer, 1986; Glasser, 1992). Davranışçı Yaklaşımda (Neo-Skinner Modeli), öğrenciler kabul edilebilir davranışlar sergilediğinde, iyi davranışın tekrarını artırmak ve davranışı istenen yönde şekillendirmek için anında pekiştirme sağlanır (Charles, 2014). İstenmeyen davranışların sıklığını azaltmak veya söndürmek için ceza kullanılır. Ancak bu modelde çok fazla ceza kullanımı önerilmez (Skinner, 1958). Grup Yönetimi modelinde bir öğrencinin istenmeyen davranışı düzeltildiğinde bu tepki diğer öğrencilerin davranışını da değiştirme eğilimindedir. Dolayısıyla öğretmen sınıfta her zaman neler olup bittiğinin farkında olmalıdır (Allen, 1996; Kounin, 1970). Mantıksal Sonuçlar modelinde öğrencilerin yanlış hedeflerle yüzleşmesi arzulanır. Bu modele göre disiplin ceza değildir. Aksine bir öz-denetim aracıdır. Öğretmenin rolü, öğrencilerin kendilerine sınır koymalarına yardımcı olmak ve rehberlik yaparak demokratik davranışı teşvik etmektir (Allen, 1996; Dreikurs ve Grey, 1968). Öğretmen Etkililiği Eğitim modelinde bireyler doğuştan özerklik ve hesap verebilirlik eğilimlerine sahiptir. Ancak bu niteliklerin öğretmenler tarafından teşvik edilmesi ve yönlendirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla öğretmenler, öğrencilerde öz-yönelimi, sorumluluğu, öz-kontrol ve öz-değerlendirmeyi teşvik etmeli ve desteklemelidir (Gordon, 2003).

Eğitim-öğretimin amaçlarına ulaşabilmesi açısından disiplin bir gerekliliktir (Ilgar, 2000). Disiplin olmadığı ortamlarda eğitim-öğretim faaliyetleri etkisiz, verimsiz, yorucu ve moral düşürücü hale gelmektedir (Babaoğlu, 2014). Benzer şekilde, Kazak ve Koyuncu (2021) istenmeyen öğrenci davranışlarının öğretmenlerin motivasyonunu düşürdüğünü, dolayısıyla öğretmenin derste etkililiğini azalttığını, sınıf yönetimini zorlaştırdığını, okul yönetimi ile sorun yaşanmasına neden olduğunu ve aynı zamanda öğrencilerin akademik başarısını düşürdüğünü vurgulamaktadır. Dolayısıyla okullarda yaşanan disiplin sorunları ve bu sorunlar karşısında okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin tercih ettikleri disiplin yaklaşımlarının ve başvurdukları uygulamaların neler olduğu, disiplin sorunlarının etkili yönetimi açısından önemli aynı zamanda da gereklidir. Bu noktadan hareketle çalışmanın amacı, liselerde yaşanan

disiplin sorunlarını belirlemeye çalışarak sorunların nedenleri, kullanılan çözüm stratejileri ve önerilen önleyici yaklaşımlar bağlamında tartışmaktadır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Liselerde ne tür disiplin sorunları yaşanmaktadır?
2. Liselerde yaşanan disiplin sorunlarının nedenleri nelerdir?
3. Liselerde yaşanan disiplin sorunlarının çözümünde kullanılan stratejiler nelerdir?
4. Disiplin sorunlarının önlenmesine veya azaltılmasına ilişkin öneriler nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Çalışmada, okullarda yaşanan disiplin sorunları ile bu sorunların nedenleri, kullanılan çözüm stratejileri ve önerilen önleyici yaklaşımlar detaylı şekilde belirlenmeye çalışıldığı için nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışması, araştırmacının sınırlı bir vakayı ya da vakaları ayrıntılı şekilde ve derinlemesine araştırdığı ve raporladığı nitel bir araştırma yaklaşımıdır. Bu tür çalışmalarda vakalar birey, grup, program, faaliyet veya kurum şeklinde karşımıza çıkabilir (Creswell, 2007).

Çalışma Grubu

Çalışma grubu, çalışmanın konusu hakkında detaylı bilgi verebilecek ilgili deneyime sahip katılımcılardan oluşturulmaya çalışılmıştır. Zira, nitel araştırmalarda katılımcıların, ilgili konuyu deneyimleyen ve ayrıntılı bilgi verebilecek kişilerden seçilmesi oldukça önemlidir (Büyüköztürk vd., 2010). Okullarda yaşanan disiplin sorunlarının hassas bir konu özelliği taşıması nedeniyle hem gönüllü hem de detaylı bilgi verebilecek katılımcı bulmakta zorlanılmıştır. Bu sınırlılıkları ortadan kaldırmak amacıyla amaçlı örnekleme yöntemlerinden kartopu örnekleme yöntemi tercih edilmiştir (Patton, 2015; Waters, 2014). Çalışma grubunun aynı zamanda branş, kıdem, eğitim düzeyi, cinsiyet bakımından çeşitlilik göstermesi sağlanmaya çalışılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Katılımcılara ait demografik özellikler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcılar	Cinsiyeti	Okul Türü	Branşı	Görevi	Çalışma Süresi	Öğrenim Durumu
Y1	Erkek	Anadolu Lisesi	İngilizce	Okul Müdürü	29	Yüksek Lisans
Ö1	Kadın	Anadolu Lisesi	Türk Dili ve Edebiyatı	Öğretmen	33	Lisans
Ö2	Kadın	Anadolu Lisesi	Görsel Sanatlar	Öğretmen	30	Lisans
Y2	Erkek	İmam Hatip Lisesi	Türkçe	Müdür Yardımcısı	18	Lisans
Ö3	Erkek	İmam Hatip Lisesi	Matematik	Öğretmen	11	Lisans
Y3	Erkek	Meslek Lisesi	Bilişim Teknolojileri	Okul Müdürü	17	Lisans
Y4	Erkek	Meslek Lisesi	Tarih	Okul Müdürü	22	Yüksek Lisans
Y5	Erkek	Meslek Lisesi	Tesisat Teknolojileri ve İklimlendirme	Müdür Yardımcısı	27	Lisans
Y6	Erkek	Anadolu Lisesi	Türk Dili ve Edebiyatı	Okul Müdürü	24	Yüksek Lisans
Y7	Kadın	Fen Lisesi	İngilizce	Müdür Yardımcısı	23	Lisans
Ö4	Erkek	Fen Lisesi	Rehberlik	Öğretmen	17	Lisans

Çalışmaya Antalya ili Alanya ilçe merkezinde 7 farklı lisede çalışan 7 okul yöneticisi ve 4 öğretmen katılmıştır. Katılımcıların 8’i erkek, 3’ü ise kadındır. Katılımcıların çalıştığı okullardan 2’si Anadolu Lisesi, 2’si İmam Hatip Lisesi, 2’si Meslek Lisesi ve 1’i Fen Lisesidir. Katılımcıların 4’ü Anadolu Liselerinde, 3’ü Meslek Liselerinde, 2’si İmam Hatip Liselerinde ve diğer 2’si ise Fen Liselerinde görev yapmaktadır. Katılımcıların çalışma süresi 11 ila 33 yıl arasında değişmektedir. Sekiz katılımcı lisans mezunu, 3 katılımcı ise yüksek lisans mezunudur.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Çalışma kapsamında sadece gönüllü öğretmenler ve yöneticilerin bilgilerine başvurulmuş ve katılımcılar ile yüz yüze bireysel görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme sorularının belirlenmesi sürecinde iki eğitim yönetimi uzmanından uzman görüşü alınmış ve sorulara nihai şekli verilmiştir. Katılımcılara 4 açık uçlu soru yöneltilmiştir: (1) *Okulunuzda ne tür disiplin sorunları yaşanmaktadır, örneklendirebilir misiniz?* (2) *Okulunuzda yaşanan*

disiplin sorunlarının sizce nedenleri nelerdir, açıklayabilir misiniz? (3) Okulunuzda yaşanan disiplin sorunlarını nasıl çözüyorsunuz, açıklayabilir misiniz? (4) İstenmeyen öğrenci davranışlarını önlemek veya azaltmak için neler yapılabilir, detaylandırabilir misiniz?

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde tümevarımcı içerik analizi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Katılımcıların verdikleri cevaplar tek tek kodlanmış, sonrasında birbirine benzeyen görüşler bir araya getirilerek temalar oluşturulmuş ve katılımcı görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılarak betimsel bir anlatımla sunulmuştur (Berg ve Lune, 2015; Creswell, 2016).

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmada geçerlilik, araştırmacıların, katılımcıların, okuyucuların veya değerlendiricilerin bulguların doğruluğuna veya inandırıcılığına ilişkin inançlarını ifade eder (Creswell ve Miller, 2000). Lincoln ve Guha (1985) nitel bulguların geçerliliği için inandırıcılık, aktarılabilirlik, güvenilirlik ve teyit edilebilirlik kriterlerini geliştirmiştir.

İnandırıcılığı sağlamak için araştırmacılar görüşmelerde detaylı veri toplamaya özen göstermiş, bulgulara ilişkin katılımcı teyidi almıştır. Bu amaçla, araştırma bulguları iki katılımcı ile paylaşılmış ve düşüncelerinin doğru şekilde aktarılıp aktarılmadığını kontrol etmeleri istenmiştir. Bulgular ile araştırma sonuçlarının katılımcıların görüşleri ile uyumlu olduğu görülmüştür. Bu durumda iç geçerliğin sağlandığı söylenebilir (Şahin ve Sabancı, 2018; Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Aktarılabilirliği sağlamak üzere araştırma bulguları katılımcı görüşleri ile ayrıntılı şekilde betimlenmeye çalışılmıştır. Böylece dış geçerlik artırılmıştır. Güvenirliği sağlamak üzere veriler araştırmacılar tarafından birlikte analiz edilmiş ve tutarlılık incelemesi yapılmıştır. Kodlama ve temalandırma sürecinin sonunda birinci soruyla ilgili 19 kod üretilmiş ve bu kodlar 3 tema altında toplanmıştır. İkinci soruda 27 kod 6 tema altında toplanmıştır. Üçüncü soruda 19 kod üretilmiş ve 4 tema altında toplanmıştır. Dördüncü soruda ise 24 kod oluşturulmuş ve 3 tema altında toplanmıştır. Bazı sorulara ilişkin araştırmacılar arasında temalandırma bakımından görüş ayrılığı tespit edilmiştir. Görüş farklılığı bulunan temalara ilişkin düzeltmeler yapılarak görüş birliği sağlanmıştır. Son olarak iki eğitim yönetimi uzmanına görüşlerin nesnel şekilde aktarıldığına ilişkin teyit incelemesi yaptırılmış ve öneriler doğrultusunda öznel olabilecek yargılar düzeltilmiştir. Ayrıca araştırma sürecinin açık bir şekilde ortaya konması, ham verilerin arşivlenmesi ve gerekli görüldüğü takdirde denetime açık olması dış güvenirligi artırıcı bir unsurdur (Creswell, 2016; Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Etik Kurul Beyanı

Görüşmelere başlamadan önce katılımcılar araştırma hakkında bilgilendirilmiş, kişisel bilgilerinin gizli tutulacağı ve verilerin yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacağı belirtilmiştir. Gönüllü katılım onayları alındıktan sonra sorular katılımcılara tek tek yöneltilmiş ve ayrıntılı olarak düşüncelerini ifade etmeleri istenmiştir. Araştırma bulgularının sunumunda katılımcıların korunması ve kimliklerinin gizlenmesi amacıyla öğretmenlere Ö1-Ö4, yöneticilere ise Y1-Y7 arasında değişen kodlar verilmiş ve bulgular anonim şekilde raporlanmıştır.

Kurul Adı: Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Karar Tarihi: 05/10/2020

Belge Numarası: 88431307-050.01.04-E.19683

BULGULAR

Bu bölümde çalışmanın alt problemleriyle uyumlu olacak şekilde sırasıyla öğretmen ve yöneticilerin okullarında yaşadıkları disiplin sorunları, nedenleri, disiplin sorunlarıyla başa çıkmada kullandıkları stratejiler ile disiplin sorunlarının azaltılmasına ve çözümüne ilişkin önerilerine yer verilmiştir.

Yaşanan Disiplin Sorunları

Öğretmen ve yöneticilerin okullarında yaşadıkları disiplin sorunları şiddet içermeyen kural ihlalleri, fiziksel şiddet ve sözel şiddet temaları altında toplanarak Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Liselerde Yaşanan Disiplin Sorunları

Temalar ve Kodlar*	Katılımcılar (n_{Toplam}=11)	n
ŞİDDET İÇERMEYEN KURAL İHLALİ		
Uygunsuz cep telefonu kullanımı	Ö1, Ö3, Y1, Y5, Y6	5
Kılık kıyafet kurallarına uymamak	Ö1, Ö4, Y3, Y6	4
Dersin işleyişini bozmak	Ö3, Y2, Y5, Y6	4
Kopya çekmek	Ö1, Ö3, Ö4	3
Tütün ve tütün mamulleri bulundurmak ve kullanmak	Ö2, Y2, Y5	3
Devamsızlık yapmak	Ö2, Y3	2
Derse geç gelmek	Y2	1
Okuldan kaçmak	Y3	1
Takı vb. süs eşyası takmak	Y1	1
SÖZEL ŞİDDET		
Kaba ve saygısız konuşma	Ö1, Y1, Y2, Y3	4
Küfürlü konuşma	Ö1, Y1, Y4	3
Argo dil kullanımı	Ö2	1
Gerginlik ve yanlış anlama	Y2	1
Gözdağı verme	Y2	1
İletişimsel çatışma	Y4	1
FİZİKSEL ŞİDDET		
Vandallık (Okul eşyasına zarar vermek)	Ö3, Y2, Y3, Y4	4
Kavga etme	Ö3, Y4, Y5, Y7	4
Akran zorbalığı	Y2, Y3	2
Fiziki şiddet içerikli rahatsız edici davranışlar	Y1, Y6	2

* Büyük ve kalın harflerle yazılmış ifadeler temaları, diğerleri ise kodları belirtmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmen ve yöneticilerin tamamı okullarında disiplin sorunları yaşandığını belirtmişlerdir. Katılımcılar, şiddet içermeyen kural ihlalleri bakımından öğrencilerin en fazla uygunsuz cep telefonu kullanımı, kılık kıyafet kurallarına uymamak, dersin işleyişini bozmak, kopya çekmek ve sigara içmek gibi kötü alışkanlıklar suretiyle yanlış davranışlarda bulduklarını belirtmişlerdir.

Kılık kıyafet sorunuyla ilgili olarak Y6, düşüncesini “*Kılık kıyafet kurallarına uymama... Özellikle kot pantolonla bazı öğrencilerin okula geldiği gözlenmekte.*” diyerek ifade etmiştir. Ö1, “*Yine bazen kılık kıyafet konusunda bazı öğrencileri uyarmak zorunda kaldığımda başkalarında da var. Siz hep beni görüyorsunuz diyorlar.*”, şeklinde konuşmuştur. Y1, “*Öğrenci, kılık kıyafet kurallarına uygunsuz geldiğinde mesela küpe, kolye daha bir sürü dikkat çekici şey taktığında; uyarıyoruz. Sorumluluğunu kabul etmek yerine başkalarında da var diyebiliyorlar.*” sözleriyle kılık kıyafet kurallarına uymamanın okulda dikkat çekici bir sorun olduğuna işaret etmektedir.

Okullarda dersin işleniş düzeninin bozulmasının genellikle derste gürültü yapma ve cep telefonunun bilinçsiz ve yanlış kullanımı kaynaklı olduğu dile getirilmektedir. Ö3, “*Bazı derslerde dersi sabote etmek isteyen öğrenciler olabiliyor. Derste telefon kullanma, gürültü yapma*” şeklinde bu durumu ifade etmiştir. Y1, “*Cep telefonunu hem yanlış zamanda hem de yanlış şekillerde kullanıyorlar.*” diye ifade bu durumu desteklemektedir. Y5 ise “*Cep telefonu kullanımı ile sınıf düzenini bozmak gibi sorunlar yaşanmaktadır.*” diyerek telefonların sınıf içerisinde uygunsuz kullanımına işaret etmektedir. Benzer şekilde Ö1, “*Cep telefonu kullanımı konusunda da sıkıntılar yaşıyoruz. Ya derse telefonla giriyorlar ya da birbirlerine suç teşkil edebilecek mesajlar çekiyorlar. Yani cep telefonunu hem yanlış zamanda hem de yanlış şekillerde kullanıyorlar.*” sözleriyle cep telefonlarının liselerde önemli bir disiplin sorunu teşkil ettiğini vurgulamaktadır.

Liselerde sıklıkla karşılaşılan diğer disiplin problemleri ise sigara kullanımı ve devamsızlıktır. Katılımcılardan Y5 “Tütün ve tütün mamulleri bulundurmak ve kullanmak”; Ö2 ise “Devamsızlık ile birlikte öğrencilerde kötü alışkanlık olarak sigara kullanımı görülmekte” sözleriyle bu sorunların varlığına işaret etmektedirler. Yine benzer şekilde “sigara içmek ilk sıralarda” diyerek Y2 görüşünü belirtmiştir. Y3, “devamsızlık ve okuldan kaçma.” ifadeleriyle okullarında devamsızlık problemleri yaşandığını hatta bazı öğrenciler için problemin okuldan kaçma boyutunda olduğunu dile getirmiştir. Göreceli olarak daha az ifade edilen diğer kural ihlalleri ise derse geç gelmek, takı veya süs eşyası takmaktır.

Sözel şiddet eğilimi gösteren öğrencilerin en fazla kaba, saygısız ve küfürlü konuştukları görülmektedir. Okullarda yaşanan sözel şiddet içerikli disiplin problemleriyle ilgili Y1, “Öğrenciler, öğretmenlerine ve arkadaşlarına yönelik kaba, saygısız, karşısındakine manevi ve fiziki yönden zarar verici sözlü veya fiili davranışlar sergilemekteler. Konunun en dikkat çekici kısmı sergiledikleri davranışın sonuçlarından fazlaca rahatsız değiller, bir kısmını da hakkıymış gibi görmekte... Küfürlü konuşmasını, bunun her yerde olduğunu ve konuşma tarzının bu olduğunu söyleyerek kendisine baskı veya ceza verilemeyeceğini savunabiliyor.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. Ö1, “Daha çok kaba ve saygısızlar hem arkadaşlarına hem öğretmenlerine karşı. Bunu çok normal karşılıyorlar. Mesela küfürlü konuşan bir öğrencimi uyardığımda da konuşma tarzının bu olduğunu, bunun bir saygısızlık olmadığını savunuyor. Bırak yanlış yaptığını kabul etmeyi, utanmıyor bile.” şeklinde durumun vahametini belirtmiştir. Yine benzer şekilde “Öğrenciler arasında kavga, küfürleşme var” diyerek Y4 de bu sorunun yaygınlığına işaret etmektedir. Y2 ise, “Öğretmenlere ve arkadaşlarına saygısızlık... Okulumuzun erkek lisesi olmasından dolayı yeni göreve başlayan (özellikle kadın) öğretmenlere göz dağı verilmesi artan olaylar arasında...” sözleriyle sözel şiddetin farklı bir çeşidine vurgu yapmaktadır. Benzer bir başka ifade de Y3 tarafından dile getirilmiş ve öğrencilerin “okul personeline saygısızlık,” ettikleri de belirtilmiştir. Bulgular liselerde kaba ve saygısız konuşmalar ile küfürleşmenin öğrencilerin birbirlerine karşı hatta bazen öğretmenlerine karşı gösterdikleri olumsuz davranışlar arasında sıklıkla yer aldığını ve büyük bir sorun teşkil ettiğine işaret etmektedir. Zira öğrencilerin bu davranışları normal karşıladıkları görülmektedir. Saygısızlık ve gözdağı boyutunun dozunun artarak okul personeline hatta öğretmene karşı bile yapıldığı belirtilmektedir.

Fiziksel şiddet eğilimi ise en fazla vandallık ve kavga etme şeklinde ortaya çıkmaktadır. Y2'nin “Okul eşyalarına zarar verme”; Y4'ün “Okul eşyasına zarar vermek gibi sıralanabilir.” ve Ö3'ün “Okul araç gereçlerine zarar verme (kapı kolu, etkileşimli tahta, dolap veya pencere camı vb.) gibi durumlarla karşılaşılabilir.” sözleriyle vandallığın da liselerde yaşanan disiplin problemlerinden birisi olduğu görülmektedir. Fiziksel şiddetin bir diğer şekli ise insanların karşılıklı birbirine zarar vermesine neden olan kavgalardır. Y4, “Öğrenciler arasında kavga” ve Ö3, “Ender de olsa öğrenciler arasında kavga edenler olabiliyor.” şeklinde bu sorunun varlığına işaret etmektedir. Fiziksel şiddet içerikli disiplin problemlerinden bir diğerinin ise öğrenciler arasında görülen akran zorbalığı olduğu katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Y2 ve Y3, “en çok yaşanan disiplin olayı akran zorbalığı.” şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Disiplin Sorunlarının Nedenleri

Katılımcılar, liselerde yaşanan disiplin sorunların genellikle aile, değer sistemi, fiziki yetersizlik, öğretmen, okul yönetimi ve öğrencilerin kendilerinden kaynaklı olduğunu düşünmektedirler (Tablo 3).

Tablo 3: Okullarda Yaşanan Disiplin Problemlerinin Nedenleri

Temalar ve Kodlar*	Katılımcılar (n _{Toplam} =11)	n
AİLE KAYNAKLI NEDENLER		
Parçalanmış aileler	Y1, Y2, Y4, Y5	4
Sosyo-ekonomik sorunlar/yetersizlikler	Y3, Y4, Y6	3
İlgisiz aileler	Y2, Y5	2
Baskıcı aileler	Y2	1
Aile içi huzursuzluklar	Y4	1
Velinin çocuğunu yeterince iyi tanıması	Ö2	1
ÖĞRENCİ KAYNAKLI NEDENLER		
Ergenlik döneminin psikolojik etkileri	Ö3, Ö4, Y2, Y3, Y6	5

Okula karşı isteksizlik/okula zorla gelmek	Ö3, Y3, Y6	3
Gelecekle ilgili hedefinin olmaması	Ö4, Y1	2
Aşırı hırs ve yıkıcı rekabet	Y7	1
Gelecek kaygısı taşımamak	Y5	1
Kendini ispatlama kaygısı	Y6	1
Zayıf problem çözme becerisi	Ö4	1
Umutsuzluk	Y1	1
Yanlış anlama ve empati eksikliği	Ö4	1
Yanlış okul tercihi	Y1	1
DEĞER SİSTEMİ KAYNAKLI NEDENLER		
Ahlaki yetersizlik	Y1, Y3, Y4	3
Saygısızlık	Ö1	1
Manevi değerlerin zayıflayıp kaybolması	Ö1	1
Olumsuz örnekler	Ö4	1
EĞİTİM SİSTEMİ VE OKUL YÖNETİMİ KAYNAKLI NEDENLER		
Okul kurallarının açık olmaması ve net uygulanmaması	Ö4, Y2	2
Denetimlerdeki yetersizlik	Ö4	1
Ders programlarının öğrenciye uygun olmaması	Y1	1
FİZİKİ YETERSİZLİK KAYNAKLI NEDENLER		
Okullardaki araç-gereç ve donanım eksikliği	Ö2	1
Okulların fiziki yetersizliği	Ö4	1
ÖĞRETMEN KAYNAKLI NEDENLER		
Öğretmenin bazı olumsuz tutumları	Ö4	1
Öğretmenlerin sıkıcı olması	Ö4	1

*Büyük ve kalın harflerle yazılmış ifadeler temaları, diğerleri ise kodları belirtmektedir.

Disiplin problemlerinin nedenlerinden birisinin aile kaynaklı olduğu görülmektedir. Özellikle parçalanmış aileler, sosyoekonomik sorunlar, ailenin ilgisizliği ve baskısı bu sorunların ortaya çıkışında etkili olmaktadır. Ö1, “Davranış bozukluğu gösteren öğrencilerimizin velileriyle görüşüyorum bazen, inanın onların da çocuklarından pek farkı olmadığını görüyorum. Aslında eğitimin öncelikle ailede başladığı gerçeğini de bu bir kez daha göstermiş oluyor.” şeklinde ifadesiyle okullarda davranış bozukluğu gösteren çocukların ailelerine benzediklerini ifade etmiştir ve eğitimin ailede başladığını vurgulamıştır. Yine benzer bir şekilde Y2, “En önemlisi, sac ayağından en önemlisi aile. Çünkü her şey ailede başlar. Ya çok ilgili aile ya da tamamen ilgisiz ya da dağılmış, parçalanmış aile çocukları olmaları.” diyerek ailenin önemini vurgulamıştır. Y5, “Ailelerin ilgisiz ve parçalanmış aile olmaları”, Y1 ise “Aile sorunları özellikle bölünmüş aileler” şeklindeki ifadeleri ile aile bütünlüğünün önemini vurgulamış ve boşanmaların ardından çocukların özel hayatlarında yaşadıkları sıkıntıları bir şekilde okula da yansıttıklarını vurgulamaktadır. Benzer şekilde Y4, “Sosyoekonomik düzeyi düşük aileler ve anne-baba ayrı velilerin çocukları daha çok disiplin sorunlarına neden olmaktadır. Evde ve toplumda huzurlu bir ortam bulamayan öğrenci bunun yansımalarını okulda da devam ettirmektedir.” ifadesiyle sosyoekonomik şartların, aile yapısının ve aile içi huzurun önemine işaret etmektedir. Ayrıca Ö2, “velinin çocuğunun ihtiyaçlarını doğru belirleyememesi takip etmemesi yeterince tanımaması.” sözleriyle ailelerin ilgisizliğinden; Y3 ise “maddi ve manevi yetersizlikler” şeklindeki ifadesiyle de hem ekonomik hem de ahlaki değer yargıları kaynaklı sorunlardan dolayı öğrencilerin okullarda disiplin sorunları teşkil edecek tavır ve davranışlar içinde olduklarını belirtmektedir.

Bir diğer önemli disiplin sorunu kaynağı öğrencilerin kendileridir. Ergenlik döneminin psikolojik etkileri, okula karşı isteksizlik, gelecekle ilgili hedefin olmaması, aşırı hırs ve rekabet arzusu, gelecek kaygısı taşımamak, umutsuzluk, problem çözme becerisi yoksunluğu, empati eksikliği ve yanlış okul tercihi

gibi nedenler öğrencilerde disiplin sorunlarının görülmesinde etkili olmaktadır. Bazı katılımcılar ergenlik çağından kaynaklanan disiplin sorunlarının olduğunu şu sözleriyle aktarmaktadır: “Öğrencilerimizin yaş itibarıyla yani ergenlik döneminin vermiş olduğu psikolojik durumlardan dolayı karşılaştığımız sorunlar var.” (Ö3), “Ergenlik çağına getirdiği duygu değişkenliği sorunlara neden oluyor.” (Ö4), “Ergenlik döneminde kendini bilgisi ile ispatlayamayıp onun yerine aykırı hareketler ile kendini göstermeye çalışması sorun teşkil ediyor.” (Y3) ve “Ailesinde görmediği ilginin eksikliğini ergenlik döneminin de verdiği sıkıntılarla yanlış yönlerde ön plana çıkma isteği sorunlara neden olabiliyor.” (Y2). Ayrıca, Y5, “Öğrencilerin gönüllü olarak okula gelmemeleri. Gelecek kaygılarının olmaması.”; Y1 ise “Amaçsızlık-hedefsizlik-umutsuzluk” şeklindeki sözleriyle disiplin sorunu yaşayan öğrencilerin geleceğe dair hedeflerinin belirsizliğine, gelecek kaygısı taşımadıklarına, umutsuz olduklarına ve aynı zamanda okula karşı isteksiz olduklarına vurgu yapmaktadırlar. Bu durumun ise disiplin problemlerinin yaşanmasında etkili olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, yüksek puanlarla öğrenci alan okullarda öğrenciler arasındaki yıkıcı rekabetin de sorun ortaya çıkarabildiği ifade edilmektedir: “Okulumuz öğrencileri çok hırslı ve rekabetçiler. Bazen de hırslarına yenik düşüyorlar. Daha çok bu rekabetin verdiği kavgalar ya da problemler olduğunu düşünüyorum.” (Y7).

Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenler, disiplin problemlerinin nedenlerinin aynı zamanda ahlak ve değer sistemi kaynaklı olduğunu vurgulamaktadırlar. Ö1, “Öncelikle toplum olarak değerlerimizi kaybettik. Bunda sosyal medyanın da etkisi çok büyük. Sanki ayıp kavramı, saygısızlık kavramı, normal kavramının anlamı değişti. Artık öğrencilerin çok azı, çok az şeyden utanır oldu... Terbiyesizliği, hatta suç teşkil edecek daha birçok şeyi özgüven olarak algılıyorlar.” şeklindeki sözleriyle toplum olarak ahlaki yönden bozulmaya işaret etmektedir. Benzer şekilde Y1 “Ahlaki yetersizlikler” diyerek bu durumu desteklemektedir.

Katılımcılara göre okul yönetimi, fiziki şartlar ve öğretmenlerden kaynaklı sorunlar da disiplin sorunlarının önemli nedenleri olarak görülmektedir. Y1, “Okullarda uygulanan programların, ders programlarının öğrencilere dokunmaması, onların hoşlarına gidecek, hayatlarına dokunacak şekilde olmaması ilgisizlik yaratıyor. İsteksizler. Bunları bilsek ne olacak sanki diye bakıyorlar.” şeklindeki ifadesiyle okullarda uygulanan programların öğrencilerin ihtiyacını gidermeye dönük olmadığını, öğrencileri motive edemediğini ve öğrencilerde isteksizlik yarattığını ifade etmektedir. Ö1 ise “Eğitim ve öğretimde temel donanım eksikliğinin bulunması.” ifadesiyle fiziki yetersizliklerin de disiplin problemlerine neden olduğunu belirtmektedir. Y2 “Kuralların net olmaması ya da kişiye göre değişkenlik göstermesi” şeklindeki sözleriyle okullardaki uygulamaların net ve kesin olmamasından kaynaklı disiplin sorunları yaşandığını dile getirmiştir.

Disiplin Sorunlarının Çözümünde Kullanılan Stratejiler

Liselerde yaşanan disiplin sorunlarının çözümünde kullanılan stratejiler önleyici disiplin, destekleyici disiplin, düzeltici disiplin ve cezalandırıcı disiplin olmak üzere dört tema altında toplanarak Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4: Disiplin Sorunlarının Çözümünde Kullanılan Stratejiler

Temalar ve Kodlar*	Katılımcılar (n _{Toplam} =11)	n
ÖNLEYİCİ DİSİPLİN		
Öğrencileri dinlemek, tanımak ve anlamaya çalışmak	Ö2, Ö3, Ö4, Y1, Y2, Y3, Y4, Y5, Y6, Y7	10
Rol model olmak	Ö1, Y1, Y2, Y4, Y6, Y7	6
Ders dışında öğrenci ile zaman geçirmek	Ö3, Ö4, Y2, Y6	4
Görevleri tam ve eksiksiz yapmak	Y1, Y2, Y4, Y6	4
Güven duygusu aşlamak	Ö4, Y1, Y2	3
Olumlu davranışları ön plana çıkarmak	Ö1, Ö4, Y6	3
Okulu ve dersleri sıkıcılıktan kurtarmak	Ö4, Y6	2
Risk grubundaki öğrencileri tespit etmek	Ö4	1
DESTEKLEYİCİ DİSİPLİN		
Rehberlik yapmak	Ö2, Ö4, Y3, Y5, Y6, Y7	6

Öğrencinin amaç ve hedef belirlemelerine yardımcı olmak	Ö4, Y1, Y3, Y6	4
Sevgi dili kullanmak	Ö1	1
DÜZELTİCİ DİSİPLİN		
Sakin kalmak	Ö1, Ö4, Y2, Y4	4
Veli görüşmesi yapmak	Y3, Y4, Y5, Y6	4
Davranışın neden yanlış olduğunu ve sonuçlarını açıklama	Ö4, Y1, Y7	3
Adil ve eşit davranma	Ö1, Y1, Y6	3
Sorunu doğru tespit etmek	Ö4, Y6	2
Empati yapmalarını sağlamak	Y7	1
CEZALANDIRICI DİSİPLİN		
Kuralları uygulamak	Ö3, Ö4, Y2, Y3, Y6	5
Uygulamada tutarlı olmak	Ö4, Y6	2

Liselerde yaşanan disiplin sorunlarının çözümünde önleyici disiplin yaklaşımının yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu kapsamda öğretmen ve yöneticilerin öğrencileri dinlemeye çalıştığı, onları daha iyi tanımaya ve anlamaya çalışarak sorun teşkil edebilecek riskleri önceden ortadan kaldırmaya odaklandıkları belirlenmiştir. Ayrıca öğretmen ve yöneticiler öğrencilere rol model olmaya çalışmak, ders dışında öğrenciler ile zaman geçirmek, görevleri tam ve eksiksiz yapmak, güven vermek, olumlu davranışları ön plana çıkarmak, okulu ve dersleri sıkıcılıktan kurtarmak ve risk grubundaki öğrencileri tespit etmek gibi önleyici stratejiler kullandıklarını belirtmektedirler. Örneğin, okul ve sınıflar düzeyinde disiplini sağlamak için Ö2, “*Öğrencilerimin sorunlarını dinleyip onları doğru bir şekilde yönlendirmeye çalışıyorum. Bilhassa riskli gördüğüm öğrencilerle yakından ilgilenirim. Genelde öğretmen olarak mecburen iyi öğrencilerle değil de sorunlu öğrencilerle daha fazla ilgilenmek zorunda kalıyoruz.*” diyerek önleyici disiplin yaklaşımını kullandığına işaret etmektedir. Aynı zamanda Ö2’nin etkili öğretmen olmaya çalıştığı da görülmektedir. Ayrıca öğretmen ve yöneticilerin öğrencilere rol model olmalarının gerekliliği üzerinde de durulmaktadır. Bu konuda Y1 “*Rol model olduğumuzu düşünüyorum; söylediklerimle yaptıklarımın tutarlı olması için dikkatli davranıyorum.*” diyerek rol model olmanın önemine işaret etmektedir. Y1 bu düşüncesini şöyle detaylandırmaktadır: “*Öğretmen olarak onlara doğruyu işaret eden davranışlar sergilemeliyiz. Örneğin; sigara içmek çok zararlıdır diyen bir öğretmen her teneffüs elinde çay bardağı ile hızla dış kapıya yürüdüğü zaman öğrenciler bunu çok net fark ediyorlar ve inandırıcılığı yok oluyor. Yine mesela kılık-kıyafet, kitap okuma, konuşma tarzı, jest ve mimikler. Kılık kıyafetine dikkat etmeyen bir öğretmenin ya da kitap okumayan bir öğretmenin öğrencisinden bu tür beklentisinin olması durumunda öğrenci belki de bilinç altında “sen de yapmıyorsun ki” diye düşündüğünden yapmak istemiyor. Eğer öğretmen kaba saba konuşuyorsa öğrenciden zarıflık beklemesi anlamsız oluyor. Amacına ulaşmıyor. Üzülerek de olsa zaman zaman okullarımızda karşılaşılıyor. Öğretmenler kendi aralarında fikir ayrılığı veya anlaşmazlık çıktığında maalesef olayı yüksek sesli ağız dalaşına ve hatta kavgaya dönüştürebiliyorlar. Öğretmenin böyle davrandığı bir ortamda öğrenciden hoşgörü ve iyi geçinmeyi, birbirine anlayış göstermeyi beklemek haksız bir beklenti haline geliyor. Geçmişte çalıştığım başka bir okulda başımıza geldi. İki öğretmen arkadaş kavgaya çıktılar... O hazin olayın yaşandığı eğitim öğretim yılında okulda öğrenci kavgası eksik olmadı. Maalesef. Bu yüzden öncelikle öğretmenlerin doğru birer rol model olması gereklidir.” (Y1). Benzer şekilde Y4 ise “*Bir öğretmen ve idareci olarak aslında olayların başrol (öğrenci) kadrosunda en önemli role sahibiz. Doğru eğitim, kişisel farklılıklara saygı, doğru yaklaşım, empati, duygulara ortak olma, çocuğun dünyasına girebilme gibi birçok psikolojik etmeni çocuğa olumlu bir dille aktardığımızda, en önemlisi de her şeyimizle rol model olduğumuzda, onu eleştirmeden kendisini ifade etmesine izin vermenizle gerçek/samimi/olumlu dönütler alınacağı kanaatindeyim.*” ifadesini kullanmıştır. Y6 ise “*Disiplin sorunlarıyla başa çıkmada öğretmenlerin ve idarecilerin çok önemli bir fonksiyonu olduğunu düşünüyorum. Her şeyden önce öğretmen bir rol modeldir.*” diyerek sorunlar karşısında öğretmen ve idarecilerin rol modelliğine vurgu yapmakta ve öğretmenin sadece söyledikleriyle değil davranışlarıyla da rol model olması gerektiğinin önemine değinmektedir. Y6 aynı zamanda “*Olumlu davranışlar daha çok pekiştirilerek ön plana çıkarılmalı.*” diyerek olumlu davranışların pekiştirilmesi ve ön plana çıkarılması gerektiğini belirtmektedir. Yine benzer şekilde; Ö4, “*Okulda yöneticiler törenlerde**

olumsuz öğrenci davranışlarını değil, olumlu veya iyi olan öğrenci davranışlarını gündeme getirmeli, öğrencilerden beklentilerini olumlu cümlelerle ifade etmeli” ifadesinde bulunmuştur.

Destekleyici yaklaşım açısından öğrenciye rehberlik yapmanın, öğrencilerin hedef belirlemelerine yardımcı olmanın ve sevgi dili kullanmanın önemine de vurgu yapılmıştır. Öğrenciye yaklaşım açısından öğrencinin sevgisini ve güvenini kazanmanın önemi Ö1 tarafından şöyle dile getirilmiştir: “*Sevgi dili kullanarak her davranışla onları yargılamadan doğru davranışı örneklemeye çalışıyorum.*” (Ö1). Y7 ise “*Pansiyondan sorumlu olduğum için çoğu zaman anne rolü üstlendiğimi düşünüyorum.*” ifadesiyle aynı zamanda ebeveyn rolünü üstlendiğinden ve öğrencilerin ana-baba sevgisi ihtiyacını karşılamaya çalıştığından bahsetmektedir. Ayrıca, Y1 “*Zaman zaman hedefsiz ve umutsuzluk içindeki öğrencilere yardımcı olmaya gayret ediyorum.*” şeklindeki sözleriyle öğrencilerin geleceğe dair hedef belirlemelerine yardımcı olmaya çalıştığını, ümitsiz öğrencilere rehberlik için çabaladığını ifade etmektedir.

Katılımcıların disiplin sorunları karşısında sakin kalmak, veli görüşmesi yapmak, davranışın neden yanlış olduğunu ve sonuçlarını açıklamak, adil olmak, sorunu doğru tespit etmek ve öğrencilerin empati yapmalarını sağlamak gibi stratejileri uygulayarak düzeltici bir yaklaşım sergiledikleri görülmektedir. Ö1 “*Adil davranmaya dikkat ediyor, kararlarım güvenmelerini sağlıyorum.*” sözleriyle eşitlikçi ve adil bir yaklaşım sergilediğini vurgulamaktadır. Ö4 ise sakin kalmaya ve sorunları doğru teşhis etmeye özellikle gayret gösterdiğini ifade etmektedir.

Katılımcıların, kuralları uygulamak ve uygulamada tutarlı olmak gibi cezalandırıcı disiplin stratejilerini de kullandıkları belirlenmiştir. Y6, “*Okulda bütün öğretmenlerin ortak duygu ve yaklaşım içerisinde olması gerektiğini düşünüyorum. Kurallar ve sınırlar net ve belirgin olmalı. Öğretmene, sınıfa ve öğrenciye göre değişmemeli.*” diyerek hem kuralların net olmasına hem de tutarlı şekilde uygulanmasına vurgu yapmaktadır.

Disiplin Sorunlarının Önlenmesine veya Azaltılmasına İlişkin Öneriler

Katılımcıların liselerde yaşanan disiplin sorunların önlenmesine veya azaltılmasına ilişkin önerileri Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5: Disiplin Problemlerini Önleyici Çalışmalar ve Çözüm Önerileri

Temalar ve Kodlar*	Katılımcılar (n _{Toplam} =11)	n
ÜST YÖNETİMLER DÜZEYİNDE YAPILABİLECEK ÇALIŞMALAR		
Yöneltilme sisteminin geliştirilmesi	Ö2, Y1, Y3	3
Okul donanımlarının cazip hale getirilmesi	Y1, Y5	2
Sınıf geçmeyle sistemiyle ilgili mevzuatın iyileştirilmesi	Ö2, Y1	2
Ders saatlerinin azaltılması	Ö2, Y1	2
Öğretim programlarının iyileştirilmesi	Y1	1
Nakil sisteminin düzenlenmesi	Y1	1
Sıkça mevzuat değiştirilmemesi	Y1	1
OKUL YÖNETİMİ VE REHBERLİK SERVİSİNİN YAPABİLECEĞİ ÇALIŞMALAR		
Sosyal ve sportif etkinlikler	Ö2, Ö4, Y1, Y3, Y5, Y6	6
Veli görüşmeleri	Ö2, Ö4, Y4, Y5, Y6, Y7	6
İşbirliği	Ö1, Ö4, Y2, Y4, Y6	5
Rehberlik servisinin aktif olması	Ö3, Y1, Y5, Y6	4
Ceza verme	Ö3, Y1, Y3, Y6	4
Aile eğitimleri (Konferans, seminer vb.)	Ö3, Ö4, Y2, Y5	4
Sorunlara ve çözümlerine ilişkin toplantılar	Ö2, Y1, Y2	3
Sağlıklı bir iletişim ortamı	Ö4, Y6	2
İhtiyaç belirleme (Anket uygulamaları vb.)	Y4, Y6	2
Olumlu bir iklim	Ö4, Y6	2
Güven okul ortamı	Y6	1

Ödül ve taltif	Y1	1
ÖĞRETMENLERİN YAPABİLECEĞİ ÇALIŞMALAR		
Veli görüşmeleri	Ö2, Ö4, Y4, Y5, Y6, Y7	6
Hak ve sorumluluk bilinci	Y3, Y5	2
Kontrol etmek ve telkinde bulunmak	Ö4, Y2	2
Niçin yanlış olduğu konusunda açıklama yapmak	Y6	1
Öğrencinin yerini değiştirmek	Ö4	1

Katılımcıların, disiplin problemlerinin önlenmesine ve azaltılmasına ilişkin önerileri üst yönetimler (Bakanlık veya Milli Eğitim Müdürlükleri) düzeyinde yapılması gerekenler, okul idaresi ve rehberlik servisinin yapması gerekenler ve öğretmenleri yapması gereken çalışmalar olmak üzere üç tema altında toplanmıştır.

Katılımcılar Bakanlık veya Milli Eğitim Müdürlükleri gibi üst yönetimler tarafından yapılabilecek önleyici çalışmalar kapsamında daha çok mevzuat düzenlemelerine yer vermişlerdir. Genel olarak ders saatlerinin azaltılıp sosyal faaliyetlere daha fazla zaman ayrılması, nakil ve sınıf geçme yönetmeliğinin yeniden gözden geçirilmesi, doğru yöneltmenin yapılması, okul donanımlarının yeterli hale getirilmesi ve mevzuat uygulamaların uzun soluklu olması yönünde görüş bildirilmiştir. Bu konuda Y1, “*Oturmuş ve alandaki uygulamalara ve ihtiyaçlara cevap veren ve sık sık değişmeyen bir yasal sistem olmalı. Örneğin; öğrenci nakil yönetmeliği uygulama şekli bile belli olmayan, kriterleri keyfi, zamanı belli olmayan, öğrenci veya velinin tamamen keyfine kalmış bir yönetmelik. Veli bir sabah kalkıyor karşı okulda boşluk varmış, perdeleri daha güzel oraya nakil istiyorum diyebiliyor. Yine Atama, Özlük Hakları, Sınıf geçme Yönetmeliği vb. birçok noktada aksaklıklar görülmekte. Örneğin; son yıllarda üst üste iki defa bile uygulanamamış bir Yönetici Atama Yönetmeliği bulunmakta. Bütün bunlar ne yönetici ne öğretmende ne velide ne de öğrencide aidiyet duygusunun oluşmasını engelliyor. Görev ve sorumluluklara sahip çıkmak zorlaşıyor. Bu sebeple yönetmeliklerin yeniden gözden geçirilmesi yerinde olacaktır.*” diyerek mevzuat iyileştirmeye, aynı zamanda da sık sık değişmeyen ve ihtiyaçlara cevap veren uzun soluklu bir sisteme vurgu yapmaktadır. Aynı katılımcı, “*Öğrenciler, dersler ile hayat-kendi yaşamları arasında bir bağıntı kuramamakta ve ilgisizliğe düşmektedirler. Derslerin hem sayısı çok fazla hem de içerik öğrencilere çok uzak. Örneğin; bir lise öğrencisinin her sınıf seviyesinde yıllık en az 13-15 çeşit dersten başarılı olması gerekiyor ve bunların çoğu onun hayatı, yetenekleri ve ilgileri ile hiç alakası olmayan dersler. Bütün bunların yanında Sınıf Geçme Yönetmeliği'nin de kolay olması öğrencinin öğrenmeden bir üst sınıfa geçmesine neden oluyor. Hem ders programları, ders içeriklerinin hem de Sınıf Geçme Yönetmeliği'nin gözden geçirilmesi lazım.*” diyerek öğretim programları, ders programları ile sınıf geçme mevzuatının yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Benzer şekilde Ö2 ise “*Sınıf Geçme Yönetmeliği gözden geçirilmeli. Öğrenciler 9. Sınıfta okula başladıktan çok değil bir sene sonra bir bakıyorlar hiç çalışmayan, başarısız, davranış problemi olan pek çok arkadaşı sınıfı geçmiş ve aynı sınıftalar. Sonra ne oluyor? Bu sefer çalışan gayret eden de çalışmamaya başlıyor. Bu sebeple pek çok öğrenci içi boş mezun oluyor. Sonrasında da pek çok davranış bozukluğu beraberinde geliyor.*” diyerek mevcut sınıf geçme mevzuatının sorunlara neden olduğuna ve düzeltilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Ayrıca, Ö2 yöneltme sisteminin önemine işaret etmektedir. “*Öncelikle iyi bir yöneltme olmalı. Öğrenciler ilgi yetenek ve başarılarına uygun okullara yerleştirilmeli.*” sözleriyle Ö2 iyi bir yöneltme sisteminin gerekliliğine değinmektedir. Yöneltme sistemiyle ilgili olarak Y1 ise “*Öğrencilerin kendilerini keşfedecekleri, yeteneklerini ortaya çıkaracakları başarılı bir yöneltme yönlendirme sistemimiz yok. Öğrencilerimize doğru yer ve zamanda doğru yönlendirmeyi yapamıyoruz. Örneğin; Resim öğretmenliği hedefleyen bir öğrenci veya meslek lisesine gitmiş bir öğrenci 11. sınıfa gelinceye kadar mühendislik okumak isteyen bir öğrenci gibi sayısal dersleri almak durumunda... Ya da yabancı dil okumak isteyen bir öğrenci için haftalık ders programında 6 saat matematik, 4 saat yabancı dil okutuyoruz.*” diyerek sistemin hem yönelme hem de öğretim programları bağlamında sorun yarattığına işaret etmektedir. Yine benzer şekilde Y3, “*Öğrencilerin istemedikleri bir okul türünde zorunlu olarak öğrenim görmeye mecbur bırakılmaması gerekir.*” diyerek yönlendirmenin doğru yapılması gerektiğinden bahsetmişlerdir.

Disiplin sorunlarının önlenmesine veya azaltılmasına yönelik okul yönetimi ve okul rehberlik servislerinin yapabilecekleri konusunda sosyal faaliyetlerin gerekliliği, velilerle iletişim ve iş birliği, aile eğitimleri, güvenli bir okul ortamı, pozitif bir okul iklimi ve iletişim, rehberlik servisinin aktif çalışması,

öğrenci ihtiyaçlarını belirlenmesi ile ödüllendirmenin önemine vurgu yapılmaktadır. Tüm bu pozitif yaklaşımların yanı sıra cezaları uygulamak şeklinde cezalandırıcı bir disiplin yaklaşımından da bahsedilmektedir.

Sosyal faaliyetlerle ilgili olarak Ö2, “Halbuki sınıflarda daha az öğrenci olsa. Bilişsel düzeyleri birbirine yakın olsa bu öğrencilere öğretim yaparken bir taraftan da hayata hazırlamak maksadıyla derslerinin yanında kendi kişisel özelliklerine göre hobiler kazandırabilsek. Sanat, spor gibi insana dair şeyleri yaşamlarının içine yerleştirebilsek özgüveni yüksek insanlar, nesiller yetiştirmiş oluruz. Bir an önce ders saati sayısı azaltılmalı ve en azından öğrencilerin öğleden sonraki dersleri sosyal faaliyetler şeklinde olmalı. Öğrenci kendine en uygun olan faaliyet her neyse resim mi? Müzik mi? Tiyatro mu? Spor mu? Proje Hazırlama mı? Ona yöneltilmelidir.” diyerek görüşünü bildirmiştir. Benzer şekilde Y3 “Okulun sadece derslerden ibaret olmadığı, okul kültürünü yaşamanın, sosyal faaliyetlerin insanların gelişimine katkısı olduğunun hem toplum hem öğrenci tarafından bilinmesinin sağlanması gerekir.” şeklinde; Ö4 ise “Okulda ve okul dışında öğrencinin kendini rahatlatılabileceği, kendini başarılı hissedebileceği sosyal, sportif, kültürel etkinliklere yönlendirilmeli ve öğrencilere fırsatlar sunulmalı, Rehberlik servisi ile birlikte risk grubu öğrenciler tespit edilmeli. Bu öğrencilerle görüşmeler yapılmalı” yönünde görüş bildirmiştir.

Katılımcılardan bazıları okullarda rehberlik servislerinin etkili ve verimli çalışması gerektiğine de vurgu yapmaktadır. Y2 “Rehber öğretmenlerin çok önemli görevleri var. Odalarından çıkıp alanlara inmeli, aldıkları eğitimi uygulama cesareti ve azmi gösterirlerse birçok şeyi değiştirebilirler.” sözleriyle, Y5 “Rehberlik çalışmalarına ağırlık verilmeli. Öğrencilerin sorumluluk ve haklarının öğrencilere benimsetilmesi gerekiyor.” diyerek ve Y3 ise “Öğrencilik haklarının yanında sorumluluklarının da bilinmesi gerektiği için rehberlik yapılmalı” şeklindeki düşüncesiyle okul rehberlik çalışmalarının önemine değinmektedir. Ayrıca, Ö4 “Törenlerde hep yanlış öğrenci davranışlarına vurgu yapılması yerine güven telkin edici ve yapılan olumlu öğrenci davranışlarına vurgu yapılmalı, Rehberlik servisi ile birlikte risk grubu öğrenciler tespit edilmeli, bu öğrencilerle görüşmeler yapılmalı” şeklinde görüşünü belirtmiş ve rehberlik faaliyetlerinde olumlu öğrenci davranışlarının ön plana çıkarılması gerektiğini vurgulamıştır.

Katılımcılar disiplin sorunlarının önlenmesi için iş birliğinin gerekliliğini ve önemini de vurgulamışlardır. Konuyla ilgili Y4 “İş birliğini çok önemsiyorum. Öğrenci her öğretmenden ve idareciden aynı ya da benzer tepkileri gördüğü zaman kendine bir çeki düzen veriyor ve işin ciddiyetini anlıyor.”; Y6 “Okul-veli iş birliği güçlü olmalı.”; Y7 ise “Sorunların çözümü için tek başına öğretmenlerin veya okul idaresinin başarılı olamayacağını düşünüyorum. Öğrencinin ailesinin desteği çok önemli, öğrenci velisi de çocuğu ile yeteri kadar ilgilenirse ve iş birliği halinde olursa sorunlar daha çabuk çözülecektir.” diyerek sadece öğretmenler arasında değil okul ve veli arasında da iş birliğinin olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Ayrıca, disiplin sorunlarının azaltılmasında okul ikliminin de önemli olduğu ve çalışanların sağlıklı iletişim kurarak ortak hedefler doğrultusunda çalışmalar yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu yönde Y6, “Okul iklimi çok önemli. Herkesin ortak bir hedefi olmalı. Katılımcıların görüşüne Okulda bir güven ortamı oluşturulmalı, saygı temel olmalı, Öğretmene, sınıfa ve öğrenciye göre değişen kurallar olamamalı... Okulda sağlıklı bir iletişim ortamı oluşturmalı.” şeklinde düşüncesini aktarmaktadır. Ö4 ise “Sadece problem olduğunda aileyle iletişim değil her zaman aileyle iletişimi halinde olunmalı” şeklinde görüş bildirerek iletişimin sadece öğrenci ve çalışanlar arasında değil aynı zamanda velilerle de kurulması gerektiğini ve sağlıklı bir iletişim olmasını vurgulamıştır.

Son olarak disiplin sorunlarının azaltılmasında veya önlenmesinde öğretmenlerin de rolünden bahsedilmiştir. Öğretmenlerin yapabileceği çalışmalar veli görüşmeleri, öğrencilere sorumluluk bilinci kazandırmak, onları kontrol etmek ve telkinde bulunmak, onlara yanlış davranışları konusunda açıklama yapmak ve gerekli durumlarda öğrencinin yerini değiştirmek olarak sıralanmıştır. Bu konudaki düşüncesini Y7 şöyle aktarmıştır: “Öğretmen de görüşmeli. Öğrenci velileriyle görüşmek gerekir. Çünkü, sorunların çözümü için tek başına öğretmenlerin veya okul idaresinin başarılı olamayacağını düşünüyorum... İletişim gerekli.”

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada öncelikle liselerde yaşanan disiplin sorunları belirlenmeye çalışılmış ve ardından sorunların nedenleri, kullanılan çözüm stratejileri ve önleyici yaklaşımlar bağlamında tartışılmıştır.

Liselerde yaşanan disiplin problemlerinin genellikle şiddet içermeyen kural ihlali ağırlıklı sorunlar şeklinde olduğu söylenebilir. Yanı sıra sözel ve fiziksel şiddet içerikli disiplin sorunları da yaşanmaktadır. Kılık kıyafet sorunu, uygunsuz cep telefonu kullanımı, dersin işleyişini bozmak, kopya çekmek ve bütün mamulleri kullanmak en sık görülen ve şiddet içermeyen sorunlardandır. Katılımcılardan bazıları, özellikle,

öğrencilerin cep telefonu bağımlılığı haline geldiklerine ve bağımlılıkları yüzünden uygunsuz cep telefonu kullanımının sorun teşkil ettiğine işaret etmektedir. Görece daha az olsa da devamsızlık yapmak, derse geç gelmek, okuldan kaçmak ve takı türü süs eşyası takmak yaşanan disiplin sorunları arasında yer almaktadır. Utilova ve arkadaşları (2024) da benzer şekilde cep telefonu kullanımı ve devamsızlık kaynaklı disiplin problemlerine işaret etmektedir.

En yaygın sözel şiddet nitelikli disiplin sorunlar ise kaba, saygısız ve küfürlü konuşmalardır. Bunların yanı sıra argo dil kullanımı da görülmektedir. Ayrıca öğrenciler arasındaki gerginlikler ve yanlış anlamalarda sözel şiddet içerikli tartışmalara neden olabilmektedir. Öğrenciler birbirlerine karşı üzücü, onur kırıcı, kıskırtıcı, tehdit edici veya kızdıracı sözlerle gözdağı vermeye çalışmakta ve nihayetinde iletişimsel çatışmalar yaşanmaktadır. Ayrıca, öğrencilerin kaba ve saygısız davranışları ve küfürleşmeyi bazen öğretmenlerine karşı da gösterdikleri ve bu davranışı normal buldukları belirlenmiştir.

Fiziksel şiddet içeren disiplin sorunları ise vandallık, kavga, akran zorbalığı ve rahatsız edici fiziksel sataşma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Fiziksel şiddet açısından öğrencilerin en fazla okul eşyasına zarar verdikleri belirtilmektedir. Bazı araştırmalar (Erdley, 1996), zorbalık gibi agresif davranışların öğrenciler arasında yaygın olduğuna, eğitim-öğretim ortamını ve okulun sosyal dinamikleri olumsuz etkileyebildiğine işaret etmektedir. Yanı sıra, saldırgan davranışlarda bulunan öğrencilerin sınıfın huzurunu bozma, akademik başarısızlık yaşama ve arkadaşları tarafından dışlanma olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Disiplin sorunlarının nedenlerinin ise genellikle aile, öğrenci, zayıflayan toplumsal değerler, eğitim sistemi ve okul yönetimi, okulun fiziksel yetersizlikleri ve öğretmen kaynaklı olduğu belirlenmiştir.

Aile kaynaklı problemler birçok disiplinin sorunun nedenini teşkil etmektedir. Özellikle, parçalanmış aile yapısı, sosyoekonomik sorunlar, çocuğa karşı ilgisizlik, aile baskısı ve aile içi huzursuzluklar bu nedenler arasında yer almaktadır. Bal (2005) ve Baysal (2009) tarafından yapılan benzer araştırmalarda da disiplin sorunlarının en önemli nedenleri arasında “aile” gösterilmektedir. Özellikle Bal (2005) ailelerin ilgisizliği ile olumsuz tutum ve davranışlarının disiplin sorunlarının en yaygın nedenleri arasında olduğunu belirtmektedir. Katılımcılara göre parçalanmış veya sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerin çok fazla olduğu ve bazı ailelerin çocuklarıyla yeterince ilgilenip takip etmedikleri vurgulanmaktadır.

Öğrenci kaynaklı nedenler arasında ise ergenlik döneminin psikolojik etkileri, okula karşı isteksizlik, gelecekle ilgili hedeflerinin olmaması, aşırı hırs ve yıkıcı rekabet, gelecek kaygısı taşımamak, yanlış benlik tutumları, problem çözme becerisi yetersizliği, umutsuzluk, empati eksikliği ve yanlış okul seçimi görülmektedir. Öğrenci kaynaklı sorunların başında ergenlik çağından kaynaklanan nedenlerin geldiği söylenebilir. Çimen ve Karadağ (2020) tarafından yapılan başka bir araştırmada da okullarda en fazla ergenlik dönemi kaynaklı disiplin problemlerinin yaşandığı tespit edilmiştir. Aktaş (2019) da ergenlik döneminin disiplin sorunlarına neden olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca, öğrencilerin geleceğe dair hedef yoksunluğu ve umutsuzluğu göz ardı edilemeyecek bir durumdur. Bacanlı (2012)’ya göre umut insan için oldukça önemli bir duygudur. Tersine, umutsuzluk, insanın yaşamını sürdürmesi ve atılım göstermesi önünde büyük bir engeldir; bireyde hareketsizliğe, kötümserliğe, karamsarlığa ve olumsuz düşüncelere neden olur. Tüm bunlar istenmeyen davranışlara yol açmakta ve böylece disiplin problemleri ortaya çıkmaktadır.

Zayıflayan toplumsal değerler de öğrencilerde disiplin sorunlarına neden olmaktadır. Özellikle, manevi değerlerin zayıflayıp kaybolması; ahlaki açıdan iyi, güzel ve doğru davranışların değersizleşmesi; toplumdaki olumsuz örneklerin ve etik dışı davranışların artması öğrencileri kültürel ve ahlaki açıdan olumsuz yönde etkilemektedir. Nitekim, Turyamureeba ve Kaizire (2023) de olumsuz kültürel değerlerin yanı sıra öğrencilere olumlu yönde rol model olabilecek bireylerin eksikliğinin öğrenci davranışlarını olumsuz etkilediğini vurgulamaktadır.

Disiplin sorunlarının bazıları eğitim sisteminden veya okul yönetiminden de kaynaklanabilmektedir. Okul kurallarının açık olmaması ve adil şekilde uygulanmaması, uygulamalarda tutarsızlıkların görülmesi, denetimlerin yetersizliği ve ders programlarının içerik olarak öğrenciye uygun olmaması sistemsel ve yönetsel sorun kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ayrıca öğretmenlerin olumsuz tutum ve davranışları ile derslerin öğretmen kaynaklı sıklığı öğrencilerde disiplin problemlerinin görülmesine yol açabilmektedir.

Katılımcıların, disiplin sorunlarını önlemeye ve çözmeye ilişkin farklı stratejiler kullanma eğilimde oldukları tespit edilmiştir. Bazen bu stratejiler eklektik şekilde bir arada da kullanılabilir. Kullanılan stratejiler tümevarımcı bir yaklaşımla analiz edildiğinde önleyici yaklaşımların ağırlıkta olduğu

görülmektedir. Yanı sıra, destekleyici, düzeltici ve cezalandırıcı disiplin yaklaşımları da kullanılmaktadır. Pehlivan ve Demirtaş (2019) tarafından gerçekleştirilen başka bir araştırmada da disiplin sorunlarının çözümünde önleyici, destekleyici ve düzeltici yaklaşımların kullandığı, görece önleyici yaklaşımların diğerlerine göre daha fazla tercih edildiği belirlenmiştir. Önleyici nitelikte katılımcıların en fazla kullandığı stratejiler öğrenciyi dinlemek, tanımak ve anlamaya çalışmak; rol model olmak; öğrenciyi zaman ayırmak; güven duygusu aşılama; olumlu davranışları vurgulamak; okulu ve dersleri eğlenceli, ilgi çekici ve ihtiyaç giderici hale getirmek ve risk grubundaki öğrencilerle ilgilenmek şeklindedir. Aslında önleyici bir yaklaşımı ifade eden bu stratejiler katılımcıların Öğretmen Etkililiği Eğitim Modeli (Gordon, 2003) gibi disiplin modellerini de kullanmayı tercih ettiklerini göstermektedir.

Katılımcılar aynı zamanda destekleyici disiplin yaklaşımlarını da kullandıklarını ifade etmektedir. Rehberlik yapmak, öğrencilerde hedef belirlemeye yardımcı olmak ve sevgi dili kullanmak bu kapsamda kullanılan stratejilerdir. Öğretmen Etkililiği Eğitim Modeli (Gordon, 2003) yine bu kapsamda tercih edilen bir disiplin modeli olarak karşımıza çıkmaktadır.

Düzeltilici disiplin stratejileri öğretmen ve yöneticilerin tercih ettiği bir başka yaklaşımdır. Sakin kalmak, velilerle görüşmek, davranışın neden yanlış olduğunu anlatmak, davranışın sonuçlarını açıklamak, adil olmak, sorunu doğru tespit etmek ve empati yapmalarını sağlamak bu yönde kullanılan stratejilerdir. Öğretmen ve yöneticilerin düzeltici disiplin bağlamında Mantıksal Sonuçlar (Dreikurs ve Grey, 1968) ve Gerçeklik Terapisi (Glasser, 1992) modellerinden faydalandıkları söylenebilir.

Cezalandırıcı disiplin yaklaşımları görece az olmakla birlikte yine de kullanılmaktadır. Öğretmenler ve yöneticiler kuralları uygulamak ve uygulamada tutarlı olmak şeklindeki stratejileri bu bağlamda kullanmaktadırlar. Bu stratejiler ise cezalandırıcı disiplin bağlamında Etkin Disiplin (Canter, 1993) ve Davranışçı Yaklaşım (Skinner, 1958) modellerinin kullanıldığını göstermektedir.

Katılımcılar, disiplin sorunlarının önlenmesi veya azaltılmasına ilişkin üst yönetimler (Bakanlık ve Milli Eğitim Müdürlükleri), okul yönetimleri ve rehberlik servisleri ile öğretmenler düzeyinde yapılması gereken önerilerde bulunmuşlardır.

Üst yönetimler düzeyinde özellikle yöneltme sisteminin geliştirilmesi; okulların kaynak, araç-gereç donanımlarının karşılanması ve öğrenciler için ilgi çekici hale getirilmesi; sınıf geçmeyle sistemiyle ilgili mevzuatın ve öğretim programlarının iyileştirilmesi; ders saatlerinin azaltılması; nakil sisteminin düzeltilmesi ve sık sık mevzuat değiştirilmemesi önerilmektedir. Aktaş (2019) ise çalışmasında disiplin sorunlarının çözümü için ortaöğretim yönetmeliğinin değişmesi ve ders geçme sisteminin zorlaştırılması gerektiğine işaret etmektedir.

Okul yönetimleri ve rehberlik servisleri düzeyinde ise disiplin sorunlarının önlenmesine yönelik sportif ve sosyal faaliyetlerin gerekliliği, aile eğitimlerinin ve veli görüşmelerinin artırılması, iş birliğinin geliştirilmesi ve rehberlik servisinin aktif olması sıklıkla vurgulanmıştır. Sıklıkla vurgulanan bir diğer öneri ise ceza vermedir. Ancak, diğer tüm önerilerin olumlu yaklaşım niteliğinde olması, öğretmen ve yöneticilerin önleyici ve destekleyici yaklaşımları daha fazla tercih ettiklerine işaret etmektedir. Ayrıca okulların güvenliğinin sağlanması, öğrencilerin ödüllendirilmesi ve olumlu davranışların takdir edilmesi ve öğrencilerle sağlıklı ve pozitif bir iletişim kurulması önerilmektedir.

Ayrıca öğretmenlerin velilerle görüşmeleri, öğrencileri kontrol altında tutmaları ve telkinde bulunmaları, yanlış davranışlara ilişkin öğrencilere rehberlik yapmaları veya öğrencilerin oturma düzenlerini değiştirmeleri gibi önerilerde bulunulmuştur.

Sonuç olarak, okullarda hem şiddet içeren hem de şiddet içermeyen disiplin sorunlarının olduğu görülmektedir. Disiplin problemlerinin nedenlerinin ise aile, öğrencilerin kendileri, zayıflayan ahlak ve değer sistemi, okul yönetimi, fiziki şartlar ve öğretmen kaynaklı olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların, disiplin sorunlarını önlemeye ve çözmeye ilişkin farklı stratejiler kullanma eğiliminde oldukları tespit edilmiştir. Bazen bu stratejiler eklektik şekilde bir arada da kullanılabilir. Liselerde yaşanan disiplin sorunlarının çözümünde önleyici disiplin yaklaşımının diğer yaklaşımlara nazaran daha yaygın olarak kullanıldığı söylenebilir. Yanı sıra, destekleyici, düzeltici ve cezalandırıcı disiplin yaklaşımları da kullanılmaktadır. Disiplin sorunlarının önlenmesi veya azaltılmasına ilişkin ise üst yönetimler, okul yönetimleri ve rehberlik servisleri ile öğretmenler düzeyinde yapılması gereken önerilerde bulunmuşlardır. Ceza verme haricindeki diğer tüm önerilerin olumlu yaklaşım niteliğinde olması, öğretmen ve yöneticilerin önleyici ve destekleyici yaklaşımları daha fazla tercih ettiklerine işaret etmektedir.

Yazarlık Katkısı

Yazarlar araştırmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Etik Kurul Beyanı

Görüşmelere başlamadan önce katılımcılar araştırma hakkında bilgilendirilmiş, kişisel bilgilerinin gizli tutulacağı ve verilerin yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacağı belirtilmiştir. Gönüllü katılım onayları alındıktan sonra sorular katılımcılara tek tek yöneltilmiş ve ayrıntılı olarak düşüncelerini ifade etmeleri istenmiştir. Araştırma bulgularının sunumunda katılımcıların korunması ve kimliklerinin gizlenmesi amacıyla öğretmenlere Ö1-Ö4, yöneticilere ise Y1-Y7 arasında değişen kodlar verilmiş ve bulgular anonim şekilde raporlanmıştır.

Kurul Adı: Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Karar Tarihi: 05/10/2020

Belge Numarası: 88431307-050.01.04-E.19683

KAYNAKÇA

- Ainurrohmah, F., & Handayani, R. (2020). The influence of motivation, learning discipline, teacher competence and parental support on academic achievement of students (Study on gama English course sukoharjo). *International Journal of Economics, Business and Accounting Research (IJEBAAR)*, 4(4), 1320-1332.
- Akar, N. (2006). *Ortaöğretim kurumlarında karşılaşılan disiplin sorunları ve eğitim yöneticilerinin çözüm yaklaşımları (Denizli İli Örneği)* (Tez No: 214903) [Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Aksoy, N. (2001). Sınıf yönetimi ve disiplin modellerinin dayandığı temel yaklaşımlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 25, 9–20.
- Aktaş, A. (2019). *Sınıf yönetiminde sınıf içi disiplin sorunları ve çözüm yöntemleri konusunda yönetici ve öğretmen görüşleri* (Tez No: 537258) [Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Allen, T. H. (1996). *Developing a discipline plan for you*. Retrieved October 11, 2024, from https://www.wtc.ie/images/pdf/Classroom_Management/cm24.pdf
- Aydın, B. (2004). Disiplin sorunları ve çözüm yöntemleri konusunda öğretmenlerin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 39, 326–337.
- Babaoğlu, E. (2014). Sınıfta disiplin ve disiplin modelleri. İçinde (Editörler: M. Çelikten ve M. Teyfur) *Yapılandırmacı yaklaşıma göre sınıf yönetimi* (ss. 47-99). Anı Yayıncılık.
- Bacanlı, H. (2012). Dört katlı düşünme modeli. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 146, 29-36
- Bal, T. (2005). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin disiplin anlayışları ve kullandıkları disiplin yöntemleri (Konya ili örneği)* (Tez No: 161739) [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Bayraktar, H. V., & Dogan, M. C. (2017). Investigation of Primary School Teachers' Perception of Discipline Types They Use for Classroom Management. *Higher Education Studies*, 7(1), 30. <https://doi.org/10.5539/hes.v7n1p30>
- Baysal, N. (2009). *İlköğretim II. kademedeki görevli öğretmenlerin sınıfta karşılaştıkları disiplin sorunlarına, bunların nedenlerine ve çözüm yollarına ilişkin görüşleri (Diyarbakır ili örneği)* (Tez No: 253084) [Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Berg, B. L., & Lune, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (Çev. H. Aydın). Eğitim Yayınevi.
- Blandford, S. (1998). *Managing discipline in schools*. Psychology Press.
- Burns, T. (2002). *Serious incident prevention: How to sustain accident-free operations in your plant or company*. Gulf Professional Publishing.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Canter, L. (1983). *Assertive discipline for parents*. Harper Paperbacks.
- Charles, C. M. (2014). *Building classroom discipline*. Pearson.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage.
- Creswell, J. W. (2016). *30 Essential skills for the qualitative Researcher*. Sage.

- Creswell, J. W., & Miller, D. L. (2000). Determining validity in qualitative inquiry. *Theory Into Practice*, 39(3), 124-130. https://doi.org/10.1207/s15430421tip3903_2
- Çimen, B., & Karadağ, E. (2020). A qualitative study on working conditions and future anxieties of teachers at private schools. *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 21(2), 518–541.
- Dreikurs, R., & Grey, L. (1968). *Logical consequences: A handbook of discipline*. Dutton Adult.
- Duarte, C. D., Brown, M., Kajeepeta, S., Moses, C., Prins, S. J., Mujahid, M. S., & Scott, J. (2022). Punitive school discipline as a mechanism of structural marginalization with implications for health inequity: A systematic review of quantitative studies in the health and social sciences literature. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1519(1), 129–152. <https://doi.org/10.1111/nyas.14922>
- Emmer, E. T. (1986). *Effects of teacher training in disciplinary approaches*. University of Texas at Austin. ERIC Database: ED326917.
- Erdley, C. A. (1996). Motivational approaches to aggression within the context of peer relationships. In J. Juvonen & K. R. Wentzel (Eds.), *Social motivation: Understanding children's school adjustment* (pp. 98–125). Cambridge University Press.
- Glasser, W. (1992). *The quality school: Managing Students Without Coercion*. Harper Perennial.
- Gordon, T. (2003). *Teacher effectiveness training*. Three Rivers Press.
- Güven, E., & Hamalosmanoğlu, M. (2012). İlköğretim 4. sınıf fen ve teknoloji ders kitabındaki çevre içerikli etkinliklerin disiplinler arası yaklaşım yönünden incelenmesi. *Journal of European Education*, 2(1), 1-8.
- İlgar, L. (2000). *Eğitim yönetimi okul yönetimi sınıf yönetimi*. Beta Basım Yayım.
- Kazak, E., & Koyuncu, V. (2021). Undesired student behaviors, the effects of these behaviors and teachers' coping methods. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 11(2), 637-659. <https://doi.org/10.18039/ajesi.815506>
- Kentli, F. D. (2016). İdeal öğretmenlerin disiplin modelleri: Bir anlatı çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 290-302.
- Kounin, J. S. (1970). *Discipline and group management in classrooms*. Holt, Rinehart and Winston.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage.
- Longstreth, S., & Garrity, S. (2018). *Effective discipline policies: How to create a system that supports young children's social-emotional competence*. Gryphon House Incorporated.
- Meyer, L. (2015). Understanding and Managing Challenging Behaviors. In Mather, N., Goldstein, S., & Eklund, K. (Eds.). *Learning disabilities and challenging behaviors: Using the Building Blocks Model to Guide Intervention and Classroom Management* (pp. 123-154). Brookes Publishing Company.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2013). Millî Eğitim Bakanlığı okul öncesi eğitim ve ilköğretim kurumları yönetmeliği. *Resmî Gazete*, Sayısı: 28758.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2014). Millî Eğitim Bakanlığı ortaöğretim kurumları yönetmeliği. *Resmî Gazete*, Sayısı: 29072.
- Oxley, L., & Holden, G. W. (2021). Three positive approaches to school discipline: Are they compatible with social justice principles? *Educational and Child Psychology*, 38(2), 71–81. <https://doi.org/10.53841/bpsecp.2021.38.2.71>
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative research and evaluation methods* (4th ed.). Sage.
- Pehlivan, F., & Demirtaş, H. (2019). Ortaokul ve liselerde yaşanan disiplin problemlerinin çözümüne yönelik yönetsel uygulamalar, *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 10(2) 31-79. <https://doi.org/10.19160/ijer.584206>
- Poljak Lukek, S. (2015). Intergenerational Transfer of Parenting Styles: Correlations between Experience of Punitive Discipline in Childhood, Opinion Regarding Discipline Methods, and Context of Parenting. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 24(3), 299–318. <https://doi.org/10.1080/10926771.2015.1009600>
- Sarpkaya, P. (2005). *Resmî liselerde disiplin sorunları ve ilgili grupların (öğretmen, öğrenci, yönetici, veli) yaklaşımları: Aydın merkez ilçe örneği* (Tez No: 162133) [Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Skinner, B. F. (1958). *Science and human behavior*. Macmillan.
- Şahin, A., & Sabancı, A. (2018). Pedagojik formasyon eğitimi öğrencilerinin okul yöneticileri ile öğretmenlere ilişkin algıları: Metafor çalışması. *Turkish Studies*, 13(4), 1057-1082.

-
- Tunç, B., Yıldız, S., & Doğan, A. (2015). Meslek liselerinde disiplin sorunları, nedenleri ve çözümü: Bir durum analizi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 384-403.
- Turyamureeba, S., & Kaizire, R. (2023). Impact of school policies on student discipline in Fort Portal municipality, Kabalore district. *INOSR Humanities and Social Sciences*, 9(2), 1–11. <https://doi.org/10.59298/inosrhss/2023/1.5.4000>
- Utilova, A., Shakenova, T., Khamzina, S., & Shavaliyeva, Z. (2024). Classroom management strategies in a modern school. *3i Intellect Idea Innovation*, 2, 230–238. https://doi.org/10.52269/22266070_2024_2_230
- Walters, J., & Frei, S. (2007). *Managing classroom behavior and discipline*. Shell Education.
- Waters, J. (2014). Snowball sampling: A cautionary tale involving a study of older drug users. *International Journal of Social Research Methodology*, 18(4), 367–380. <https://doi.org/10.1080/13645579.2014.953316>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel, M., Karakeçi, Ç., Polat, S. K., Yardımcı, R., & Yumak, A. (2023). Eğitim kurumlarında yaşanan çok boyutlu disiplin sorunlarının giderilmesine yönelik disiplin yaklaşımının incelenmesi. *International Journal of Social Sciences*, 7(29), 300–314. <https://doi.org/10.52096/usbd.7.29.18>
-